

Geoinformatika

III. Rastrový datový model

jaro 2025

Petr Kubíček

kubicek@geogr.muni.cz

**Laboratory on Geoinformatics and Cartography (LGC)
Institute of Geography
Masaryk University
Czech Republic**

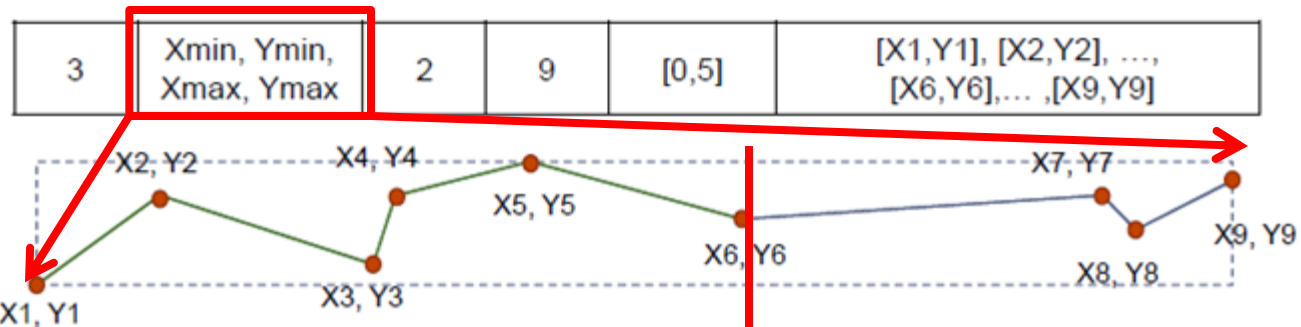

Hlavička/obsah záznamu

File header [100b]	
Record header [8b]	Record content
Record header [8b]	Record content

0	4
int	int
číslo záznamu	délka záznamu

File header [100b]					
Record header [8b]		Record content			
0	4	36	40	44	X EOF
int	4 x double	int	int	Int[]	Point[] (2 x double na 1 bod)
Shape type	MBR	Počet částí	Počet bodů	Indexy na části	Body $X = 44 + 4 * \text{počet částí}$

Shapefile - shrnutí

+ **výhody**

- Neukládá topologii dat
- Snadná editace bodů
- Rychlá vizualizace geodat
- Jednoduše pochopitelná struktura
- Podpora v GIS softwarech
- Snadná projekce do jiných souřadnicových systémů

- **nevýhody**

- Neukládá topologii dat
- Redundance dat (např. body sousedících polygonů)
- Manipulace s detailní shapefile (až 100MB soubor, max 2GB) je pomalá.
- Špatná podpora Unicode (kódování češtiny).

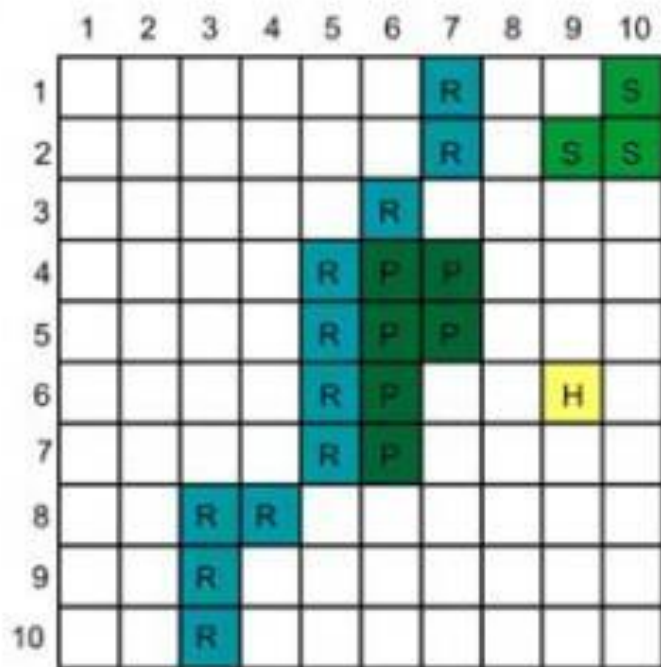
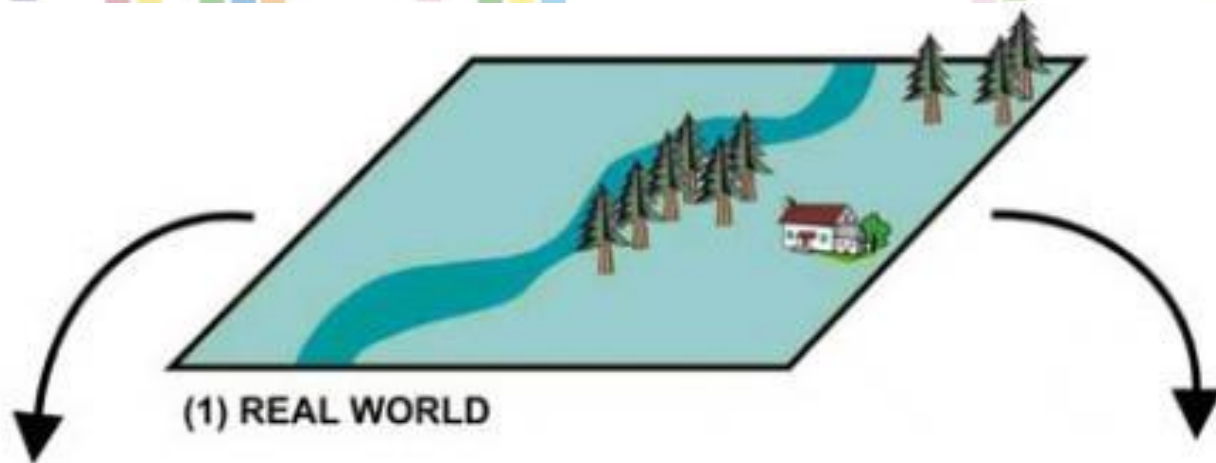
Vektorová data

Výhody

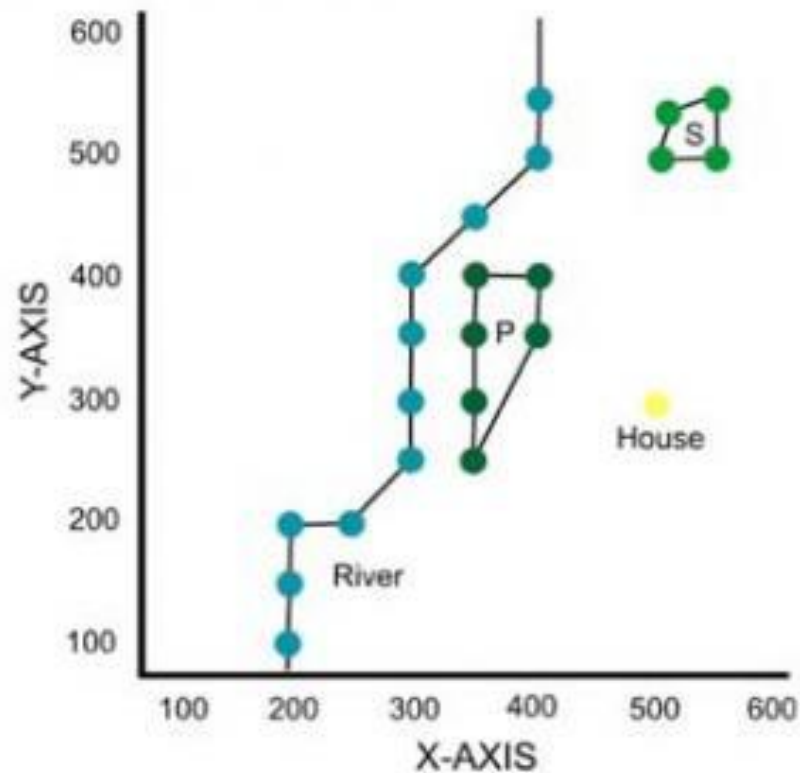
- lze pracovat s jednotlivými objekty jako se samostatnými celky;
- menší náročnost na paměť;
- dobrá reprezentace jevové struktury dat;
- vysoká geometrická přesnost
- kvalitní grafika, přesné kreslení, znázornění blízké mapám;
- jednoduché vyhledávání, úpravy a generalizace objektů a jejich atributů.

Nevýhody

- výpočtová náročnost (problémy při náročných analytických operacích);
- komplikovanost datové struktury;
- složitější odpovědi na polohové dotazy;
- obtížná tvorba překryvů vektorových vrstev (overlay) ;
- problémy při modelování a simulaci jevů.

(2) RASTER REPRESENTATION

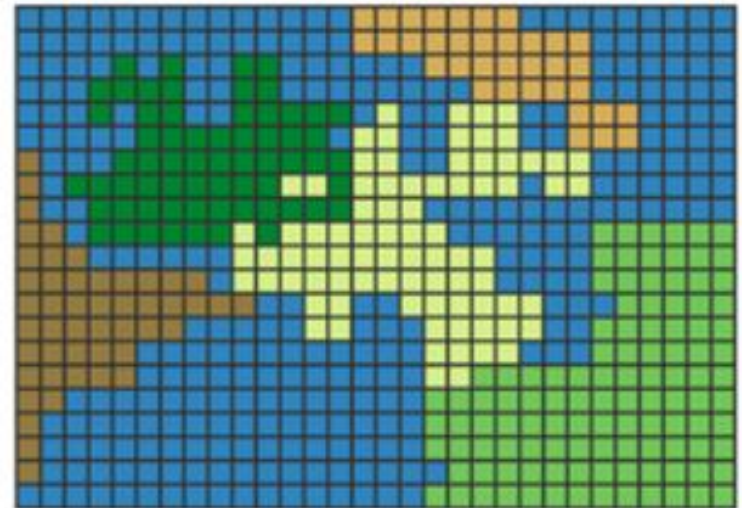
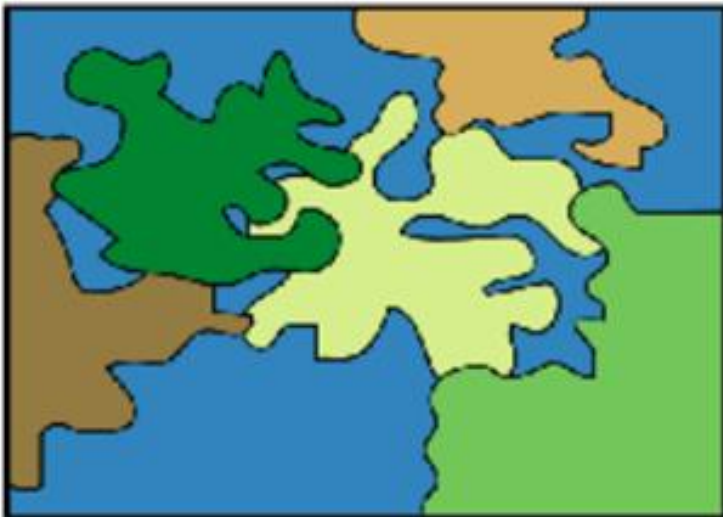
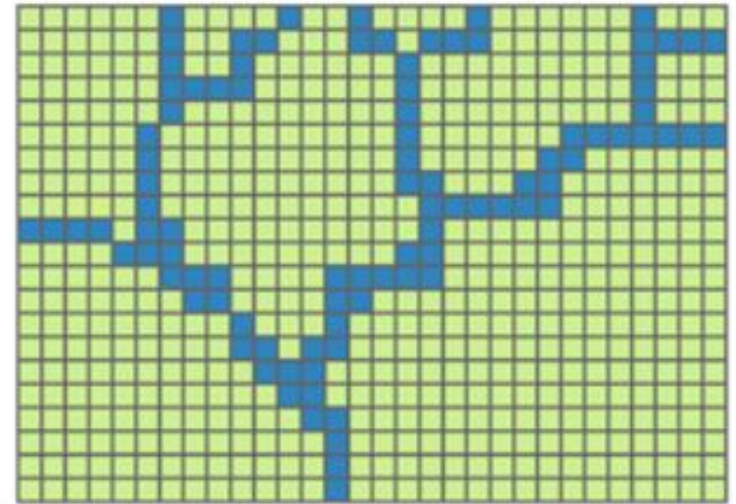
(3) VECTOR REPRESENTATION

Rastrová reprezentace

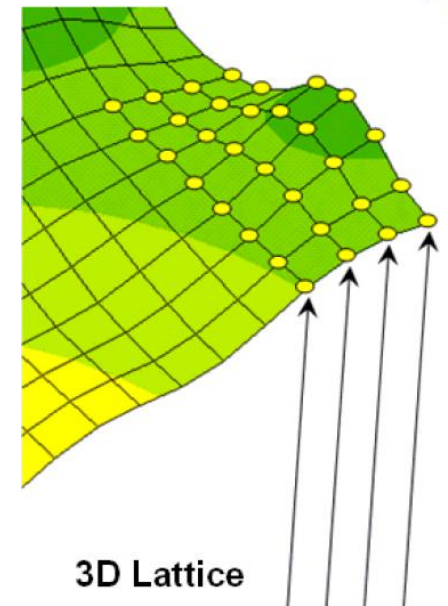
- **Zaměřuje se na lokalitu jako na celek**
- **Používá se pro reprezentaci jevů, které plošně pokrývají celou oblast, případně se i spojitě mění.**
- **Používá se i pro rasterizované vektorové vrstvy, pokud je následná analýza jednodušší nad rastrem.**
- **RAVE - VERA**

Vektor vs. rastr

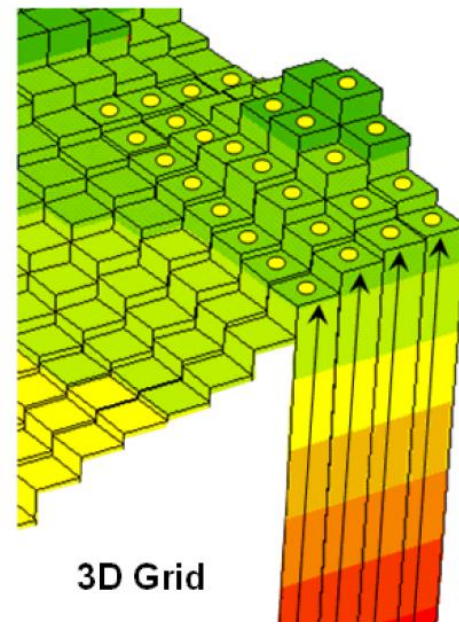

Rastrová reprezentace

- Základním stavebním prvkem je u rastrové struktury tzv. **buňka** (cell, pixel).
- Buňky jsou organizovány do **mozaiky**.
- Jednotlivé buňky obsahují **hodnoty** (values).
- Typy tvarů buněk:
 - čtvercová buňka (lattice, grid)
 - trojúhelníková buňka,
 - hexagonální buňka.

3D Lattice

3D Grid

Typy mřížky

Nejčastěji se používá čtvercová mřížka:

- je kompatibilní s datovými strukturami programovacích jazyků používaných pro tvorbu GIS software,
- je kompatibilní s mnoha zařízeními pro vstup a výstup dat (monitory, scannery, plottery),
- je kompatibilní s **kartézským (pravoúhlým) souřadnicovým systémem**.

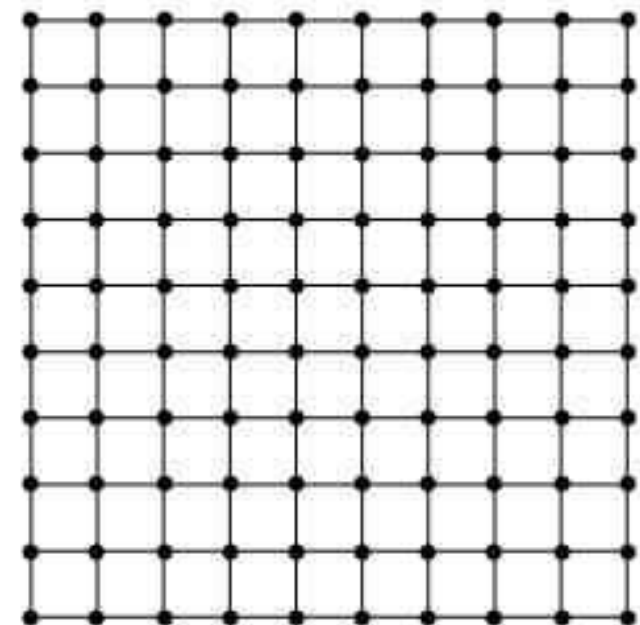
Trojúhelníková mozaika

- jednotlivé buňky nemají stejnou orientaci – výhoda při reprezentování digitálního modelu reliéfu (terénu), kde je každému vrcholu o souřadnicích x, y přiřazena funkční hodnota z (výška $z = f(x, y)$).
- Jednotlivé trojúhelníky pak implicitně obsahují údaje o svém sklonu a směru tohoto sklonu.

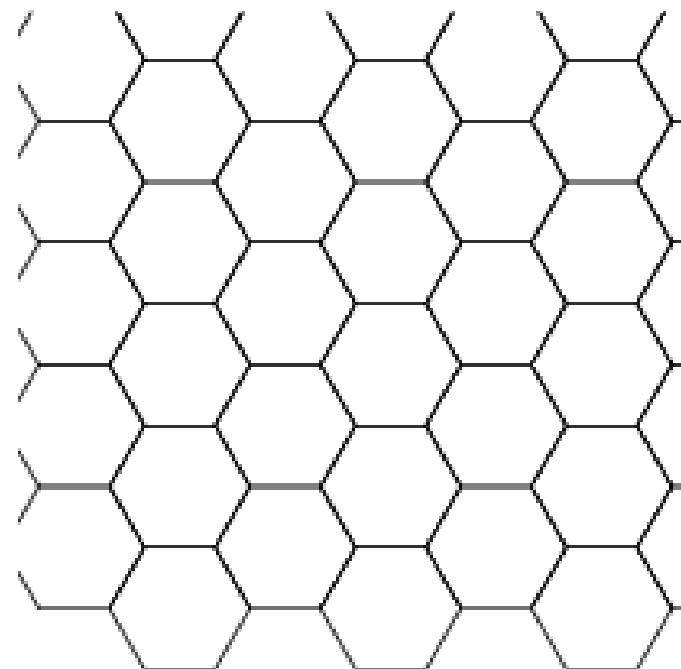
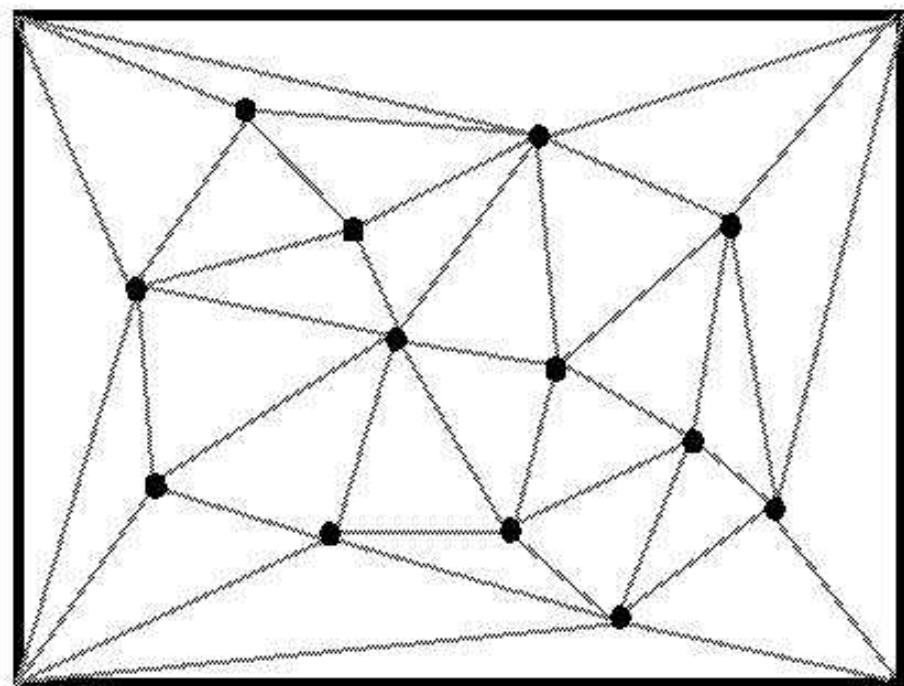
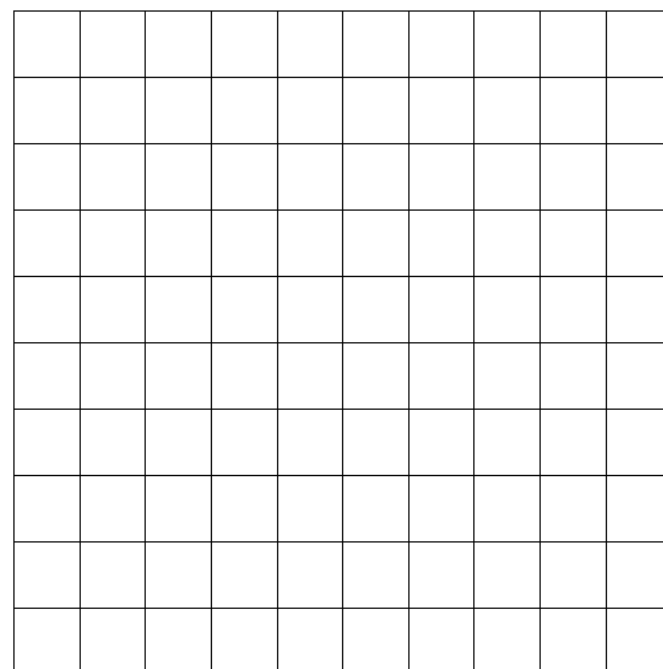
Hexagonální mozaika

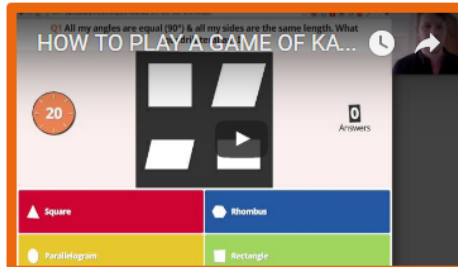
- středy všech sousedních buněk jsou ekvidistantní (stejně od sebe vzdálené), což je výhodné pro některé analytické funkce (např.: paprskové vyhledávání).

Lattice Network

10 x 10 Grid

Getting started...

- Check out the [5 ways to make an awesome Kahoot!](#)
- Be inspired by our [Super Kahoot!ers](#)
- Play or duplicate a game from our [Featured](#) or [Trending lists](#)

Create a new kahoot

Quiz

Introduce, review and reward

Jumble

Brand NEW game

Discussion

Initiate and facilitate debate

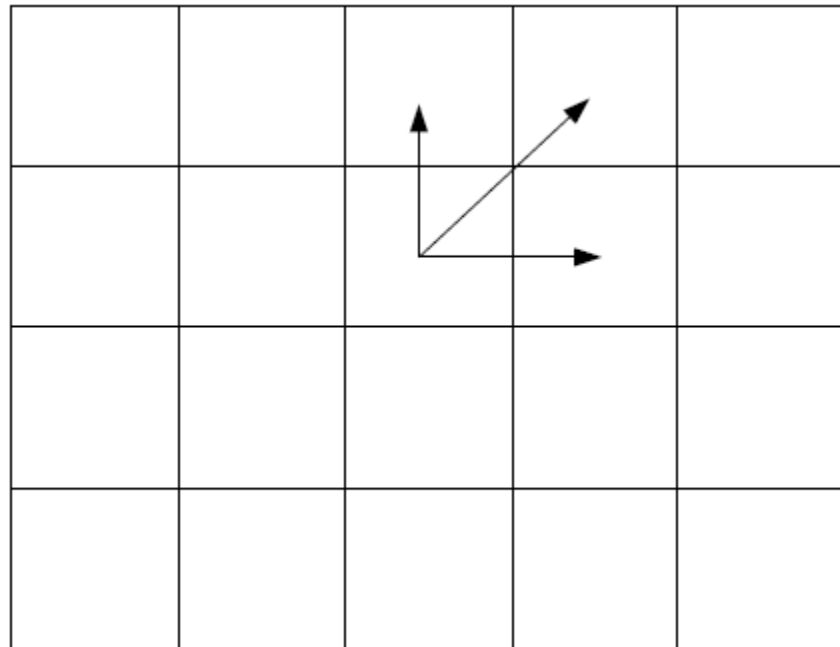
Survey

Gather opinion and insight

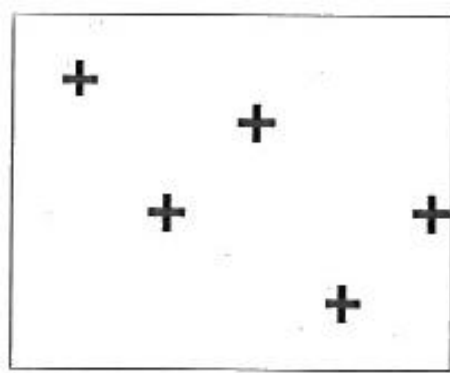
Kahoot Topologie

Topologie v rastru

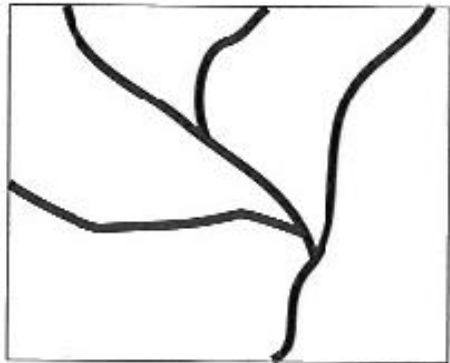
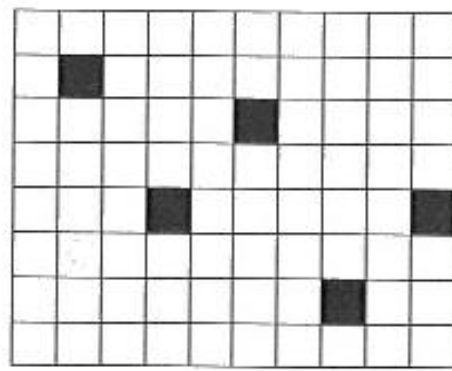
- Topologie je v rastrovém modelu definována implicitně (je jasné, kdo je čí soused), tudíž není nutné ji explicitně ukládat jako pro vektorový model!

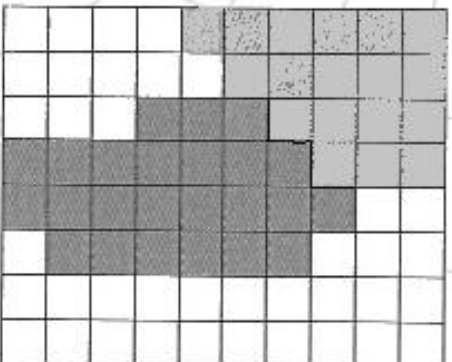
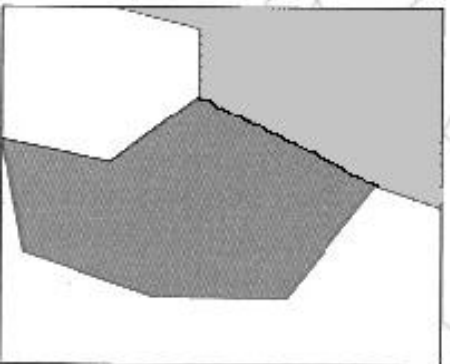
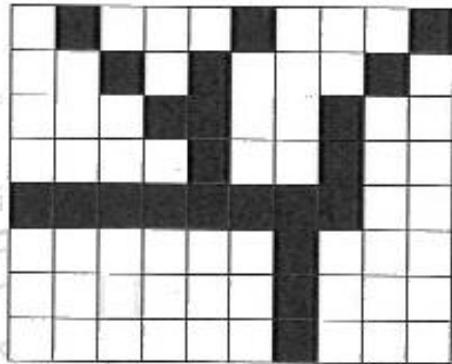
Reprezentace geometrie v rastru

Point features represented in a grid.

Linear features represented in a grid.

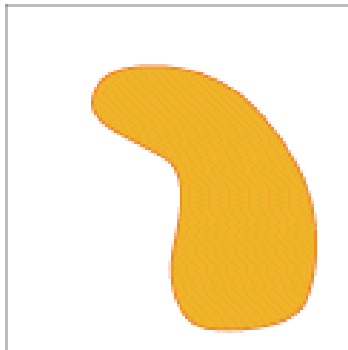
- **rastrová datová struktura může nést informace o bodech, liniích a plochách.**
- **Odlišné možnosti převodu mezi vektorem a rastrem.**

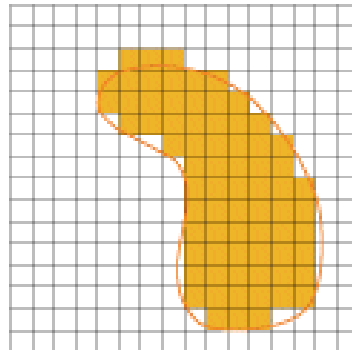
Faktory ovlivňující vyjádření v rastru - rozlišení

- Vliv velikosti buňky ($\sim$ rozlišení) na tvar objektů (+ a -)

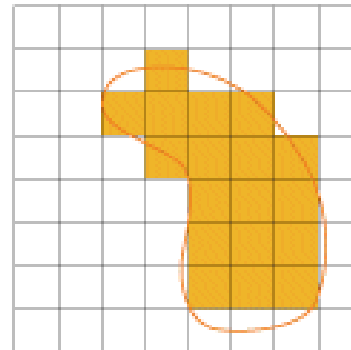
71 m²
polygon

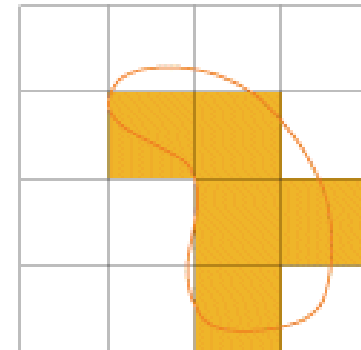
73 m²
1 m cell
16 x 16 cells

72 m²
2 m cell
8 x 8 cells

80 m²
4 m cell
4 x 4 cells

PRO

- Smaller cell size
- Higher resolution
- Higher feature spatial accuracy

PROTI

- Larger cell size
- Lower resolution
- Lower feature spatial accuracy

PROTI

- Slower display
- Slower processing
- Larger file size

PRO

- Faster display
- Faster processing
- Smaller file size

Faktory ovlivňující vyjádření v rastru – datové rozlišení

datové rozlišení („barevná hloubka“ rastru) - popisuje počet bitů použitých k popisu určité barvy pixelu v bitmapovém obrázku :

- **binární rastr** (0x1, výskyt x nevýskyt) – záznam 1 bitem.
- **8bitový rastr (2^8)** – 256 různých celočíselných hodnot, záznam 1 bajtem.
- **24bitový rastr** – 1,6 milionu různých celočíselných hodnot, 3 bajty.
- **kontinuální rastr** – hodnoty v reálných číslech, záznam 4 nebo 6 bajty.

24 bitů

16,7 mil. barev

8 bitů

256 barev

8 bitů

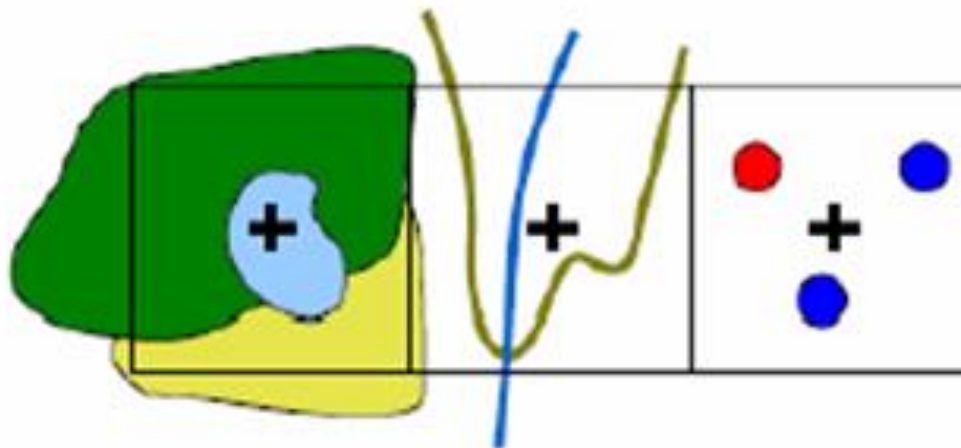
256 stupňů šedé

Tvorba rastru z vektorového modelu

způsob přiřazení hodnot zobrazovaného atributu (kvantitativní data) – při tvorbě modelu:

- jako bodová hodnota změřená **kdekoli v ploše buňky**
- jako **aritmetický průměr** u několika bodových měření
- jako **vážený aritmetický průměr**, kde váhou je plošný rozsah jednotlivých hodnot
- jako **maximální nebo minimální hodnota atributu** v ploše buňky
- jako hodnota atributu **s největší váhou** (i pro kvalitativní).

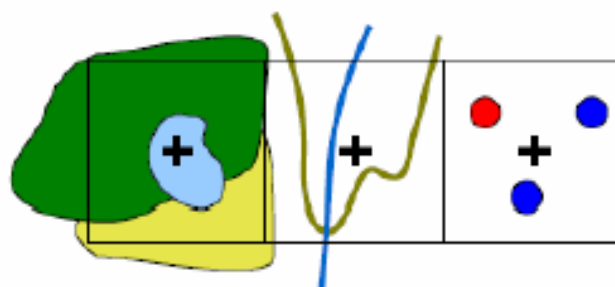

Řešení konfliktů

Problém - **jedna výsledná buňka obsahuje více různých objektů**. Pro řešení této se používají 3 základní metody, z čehož **první dvě se používají pro převod bodů, linií i polygonů** a zbývající jen pro **převod polygonů**:

- **Metoda dominantního typu** vychází z principu, že u buňky, do které zasahuje více objektů, se vyjádří podíl její plochy, zabíraný každým z objektů a hodnota objektu s největším podílem je pak buňce přiřazena (u bodů a linií se podíl plochy nahrazuje počtem a příp. délkou objektů, které buňka obsahuje).
- **Metoda nejdůležitějšího typu** buňce přiřadí hodnotu, která je považovaná za nejdůležitější z hlediska aplikace.
- **Metoda centroidu**, buňka má přiřazenou hodnotu definovanou polohou jejího středu při průmětu do vektorové reprezentace.

Dominantní typ

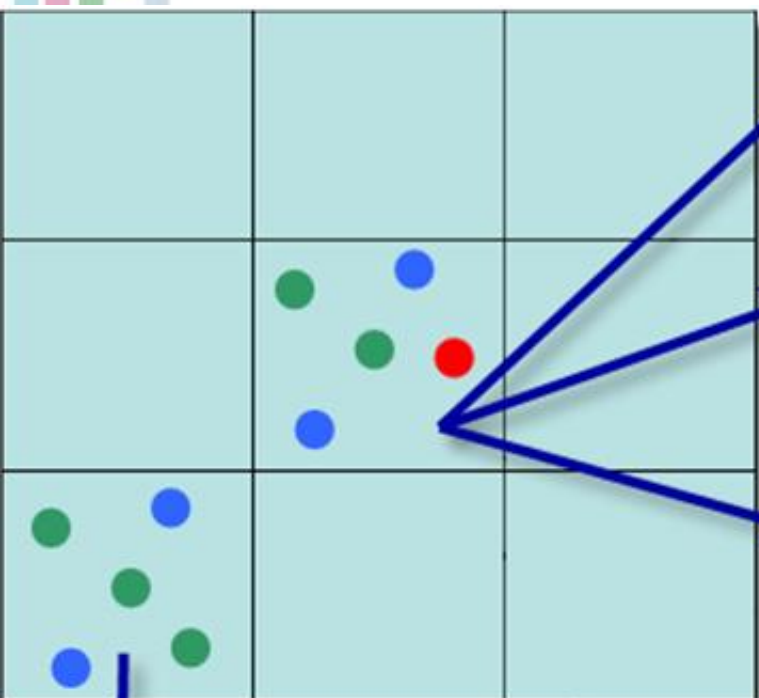
Nejdůležitější typ

Centroidy

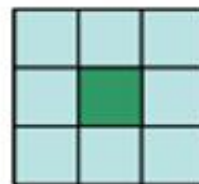

Příklady – pravidla pro rasterizaci bodů v ArcGIS

FID	Attribute
-----	-----------

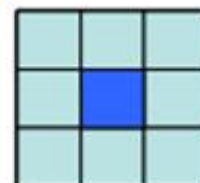
1	Green
2	Red
3	Blue
4	Blue
5	Green

Field = Attribute
Method = MOST_FREQUENT
Priority = NONE
Outcome = Green
Reason = Lowest FID

FID	Attribute	PriorityFID
-----	-----------	-------------

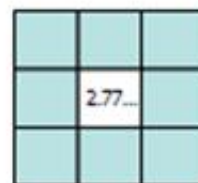
1	Green	1
2	Red	1
3	Blue	1
4	Blue	3
5	Green	2

Field = Attribute
Method = MOST_FREQUENT
Priority = PriorityFID
Outcome = Blue
Reason = Highest priority

FID	ValueFID
-----	----------

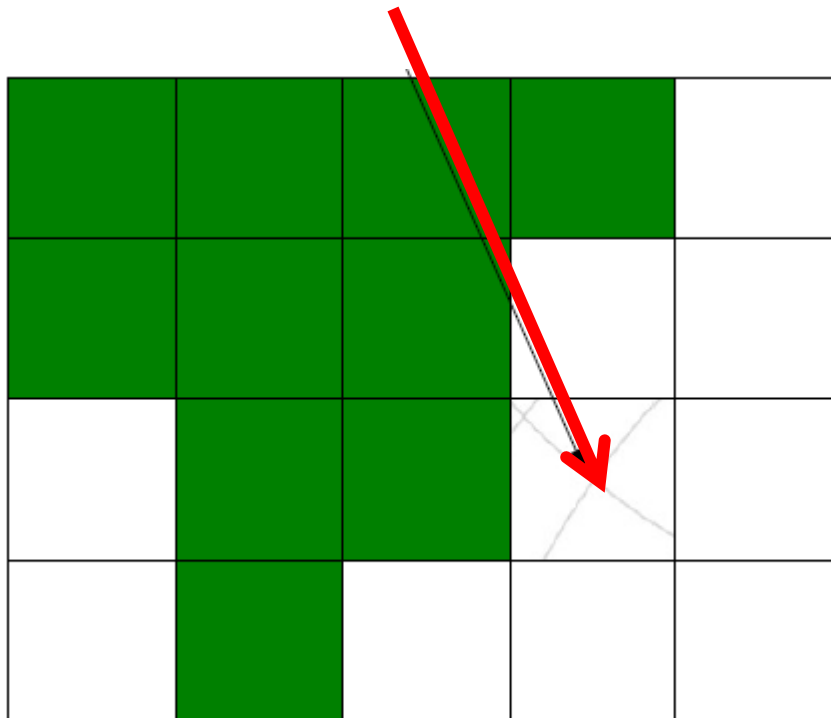
1	1
2	8
3	5
4	3
5	2

Field = ValueFID
Method = STANDARD_DEVIATION
Priority = Ignored
Outcome = 2.774887323379517
Reason = Priority field is only used with MOST_FREQUENT

Prázdné buňky

- Pokud je hodnota buňky definována jako prázdná (NoData), znamená to, že tato **buňka nenese žádnou informaci o prostoru**, který reprezentuje.
- **0 je validní hodnota!**
- 999 obvykle použito pro No data

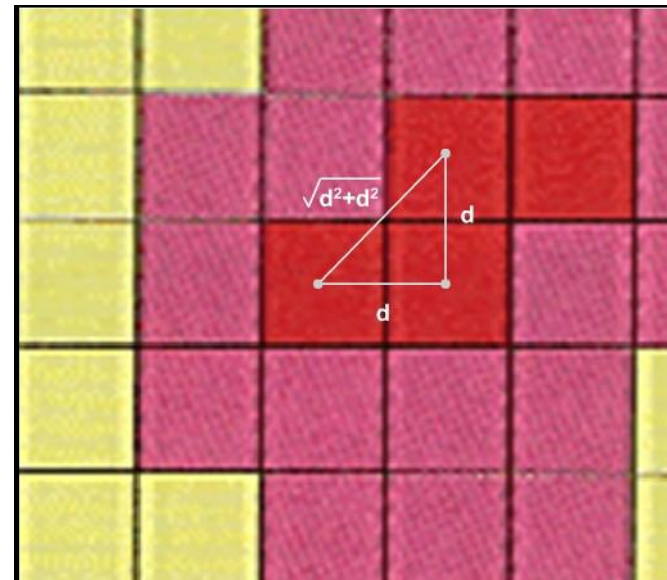
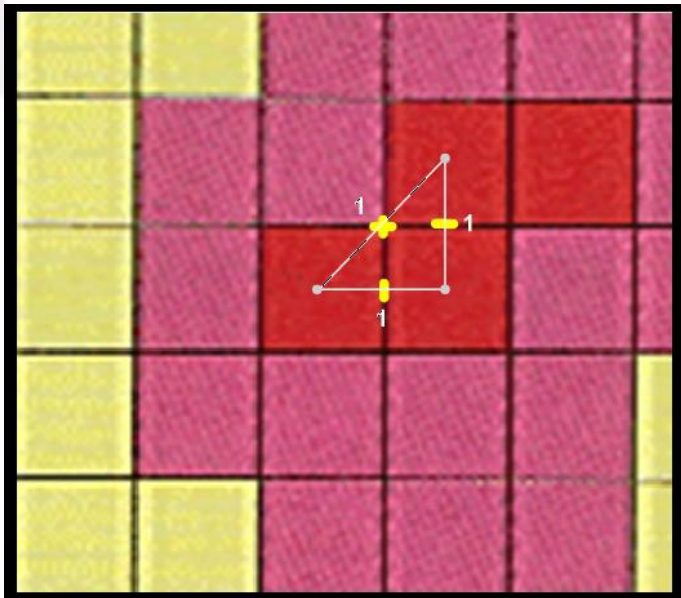

Metrika čtvercové mřížky

- V geometrii nastává problém metriky (způsob definice vzdálenosti dvou buněk) – odlišná vzdálenost středu čtverců.
- Euklidovská metrika

$$d = \sqrt{(x_A - x_B)^2 + (y_A - y_B)^2}$$

Rastrová data výhody a nevýhody

výhody

- jednoduchost datové struktury
- snadné překrývání a kombinace obrazů s různým obsahem
- rychlé dotazování
- snadná tvorba uživatelských nadstaveb
- jednoduchá kombinace s jinými daty rastrové povahy (DPZ)
- snadné provádění analytických operací

nevýhody

- **značná paměťová náročnost (velký objem dat)**
- omezená přesnost, daná rozlišením rastru a orientací rastru (výpočty délek, vzdáleností, ploch ...)
- kvalita výstupů závislá na rozlišení rastru (nižší vizuální kvalita rastrových výstupů)
- nevhodnost pro síťové analýzy

Kompresní techniky pro rastry

- **Ztrátové**
 - komprimují lépe než neztrátové
 - dochází ke ztrátě informace => někdy nevhodné!
- **Neztrátové**
 - Run Length Codes – RLC
 - Run Length Encoding – RLE
 - Čtyřstrom – QuadTree
 - Adaptivní komprese

Run Length Codes

- Definuje příslušnost buněk rastru k objektu po řádcích nebo sloupcích, přičemž udává jen **začátek a konec úseku buněk** v řádku či sloupci.
- Pro černobílé/binární rastry

row #	column # run1 begin	column # run1 end	column # run2 begin	column # run2 end				
	1	2	3	4	5	6	7	8
a								
b								
c								
d								
e								
f								
g								
h								

Řádek c 3,4

Řádek d 2,5

Řádek e 1,6

Řádek f 2,2 4,5

Řádek g 5,5

Řádek c 3,4
Řádek d 2,5
Řádek e 1,6
Řádek f 2,2 4,5
Řádek g 5,5

Run Length Encoding

- Využití maticového zápisu dat.
- Efektivní při rozsáhlých homogenních oblastech dat

1 1 1 1 5 5 9 9 9 9 9 9 9 2 9 9 9
(4 1)(2 5)(7 9)(1 2)(3 9)

- Heterogenní ☹

0 1 0 1 2 3 5 2 1 4
(1 0)(1 1)(1 0)(1 1)(1 2)(1 3)(1 5)(1 2)(1 1)(1 4)

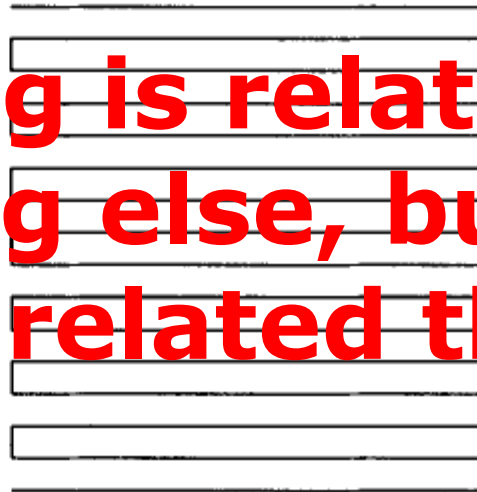
Jak zefektivnit kompresi?

Způsob procházení rastru

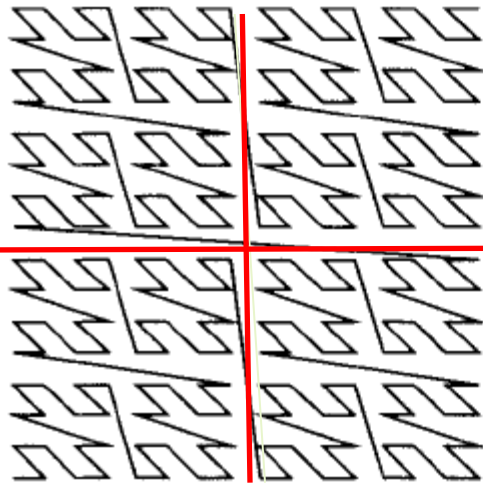
Everything is related with everything else, but near things are more related than distant things.

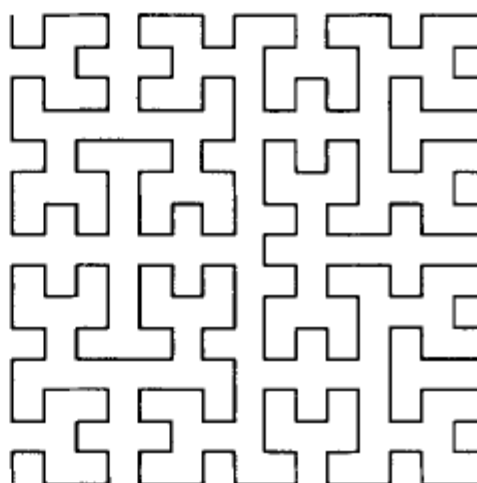
(a) Row Order

(b) Row-prime Order

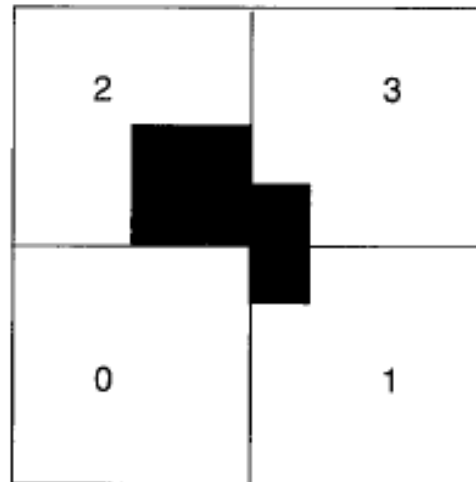
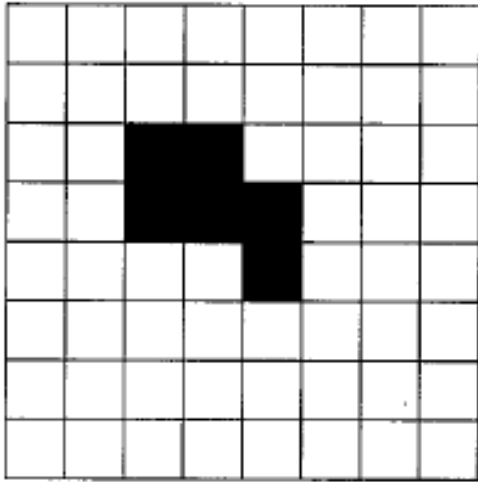
(c) Morton Order

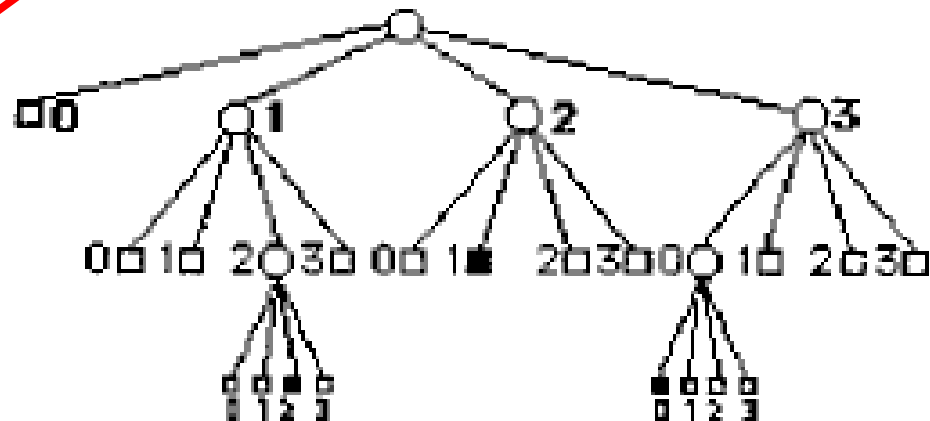
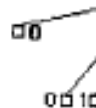
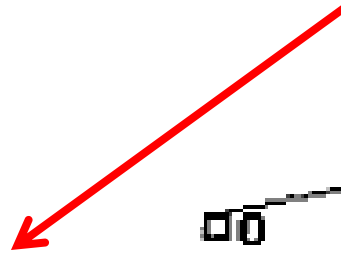
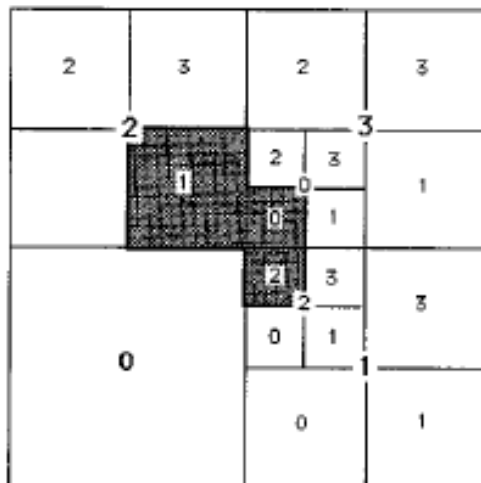
(d) Pi-Order

- A) a B) - alternativy postupného procházení.
- C) a D) - prostor vyplňující křivky (space-fill).
- B) a D) jsou více efektivní – souvislost s Toblerovým zákonem (First law of Geography, autokorelace).

Quad tree - čtyřstrom

- Hierarchické uložení
- Dělení kvadrantů až do doby, kdy jsou homogenní.

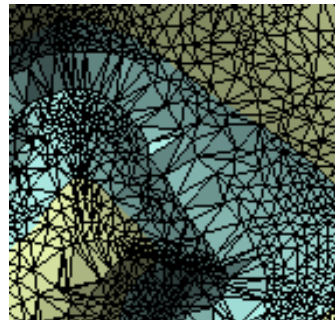
Hlavička rastru

- NCOLS xxx
- NROWS xxx
- XLLCORNER xxx
- YLLCORNER xxx
- CELLSIZE xxx
- NODATA_VALUE xxx
- row 1
- row 2
- .
- .
- row n

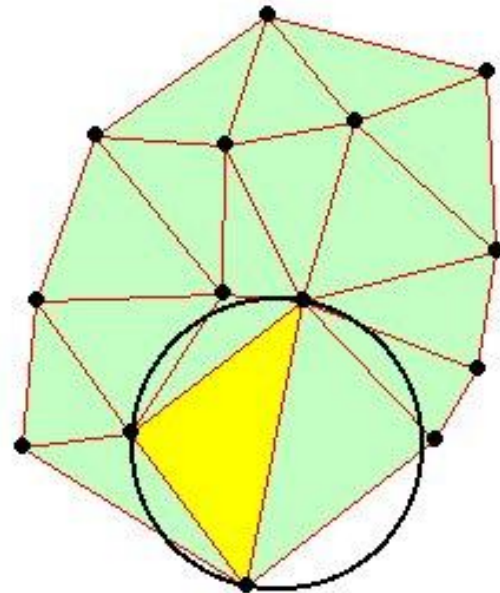
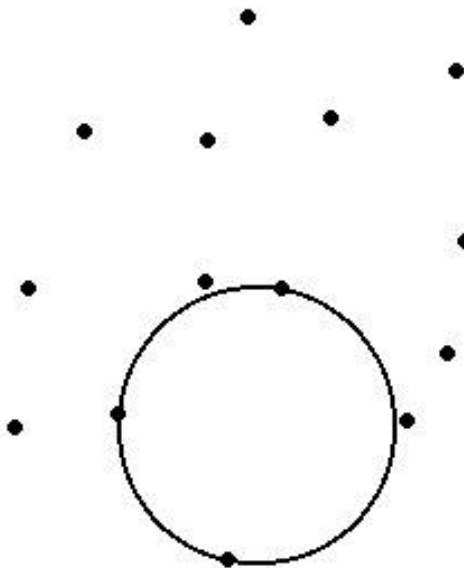
Nepravidelná trojúhelníková síť

- Nepravidelné rastrové reprezentace - problémy s tvorbou, analýzou i uložením – prakticky se nepoužívají.
- Výjimkou je Nepravidelná trojúhelníková síť TIN (Triangulated Irregular Network).
- Reprezentuje povrch jako soubor trojúhelníků (**trojúhelníková**), které jsou definovány třemi body umístěnými kdekoliv v prostoru. (**nepravidelná**) a pro tyto trojúhelníky uchovává topologické vztahy (**síť**).
- Často se používá pro reprezentaci povrchů, například digitálního modelu reliéfu – DMR.

Principy triangulace

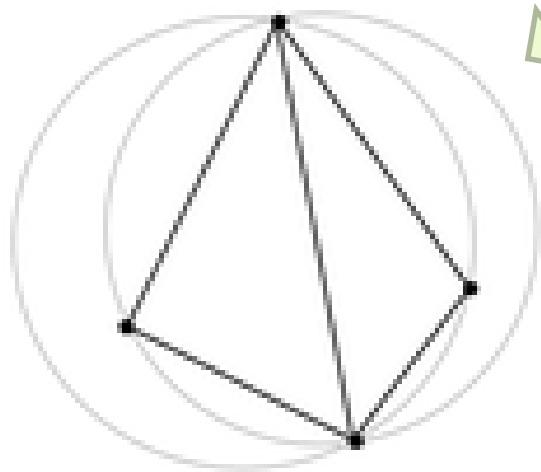
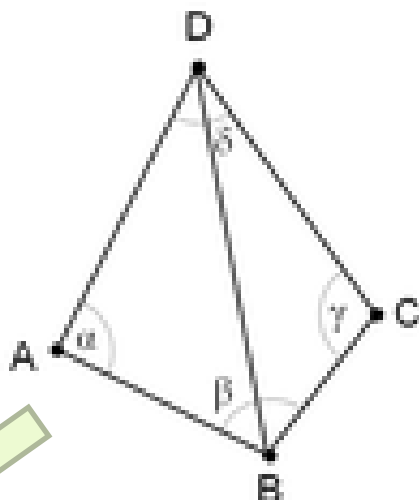
- TIN je založen na tzv. Delaunay triangulaci (DT)
- Pro sadu bodů P platí, že DT je validní, pokud uvnitř kružnice opsané k libovolnému trojúhelníku neleží žádný jiný bod množiny P .

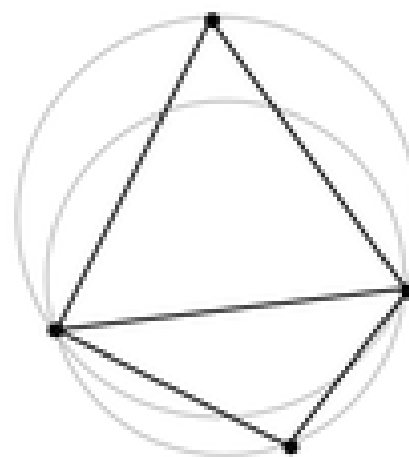
Příklad tvorby trojúhelníků

$\alpha + \gamma$ je **větší** než 180°

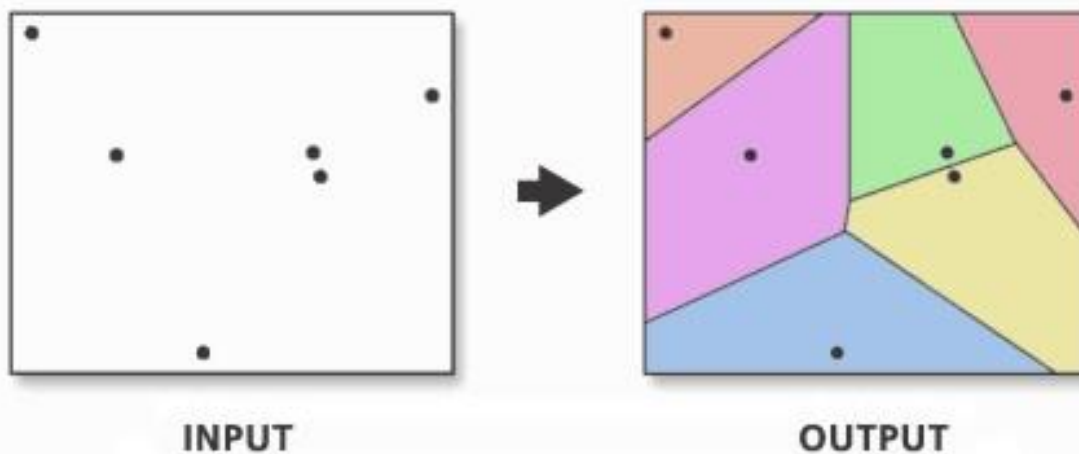
Nekorektní triangulace

$\alpha + \gamma$ je **menší** než 180°

Korektní triangulace

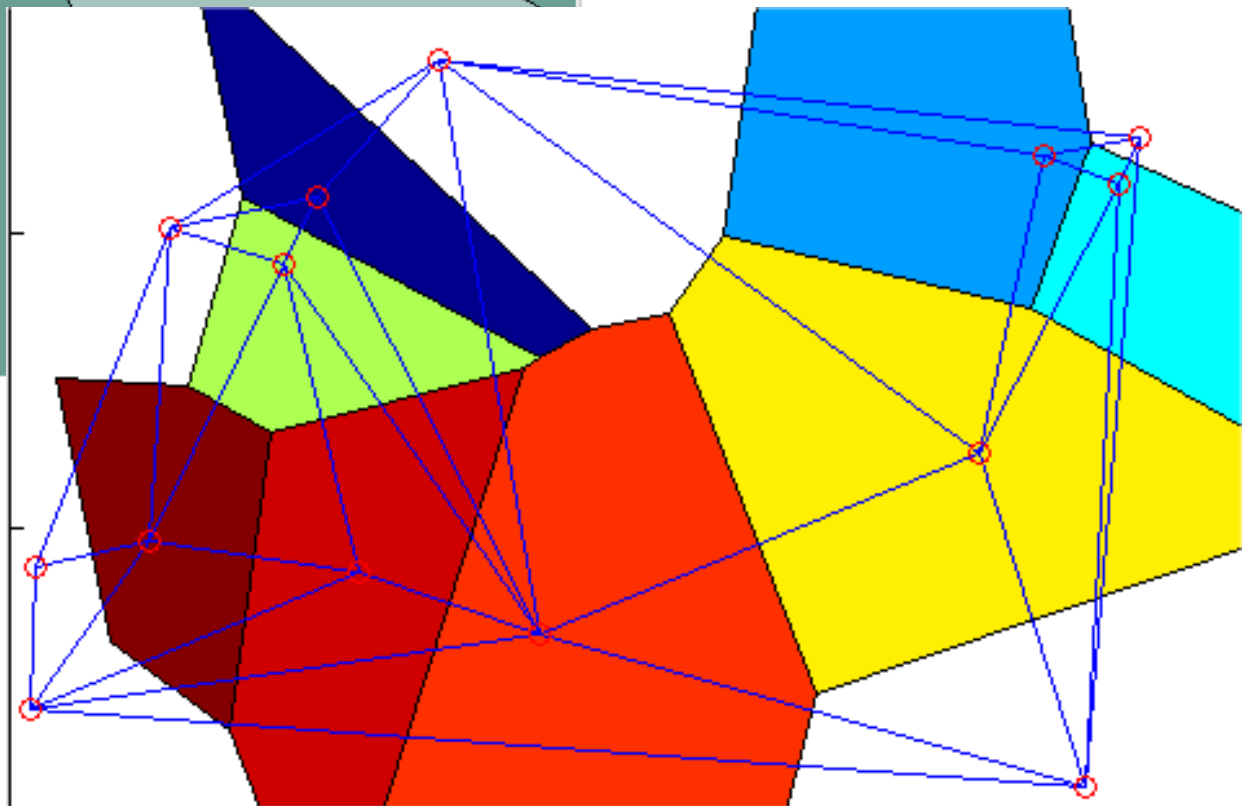
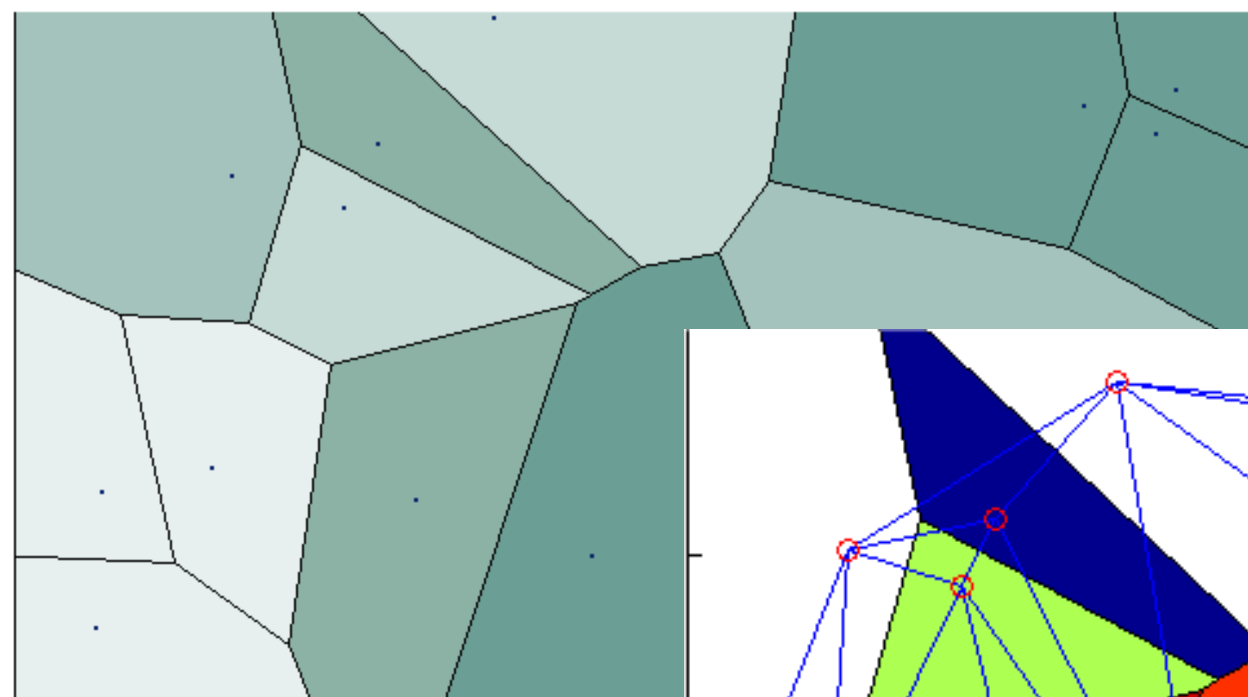
Analýzy sousedství (Proximity analysis) –

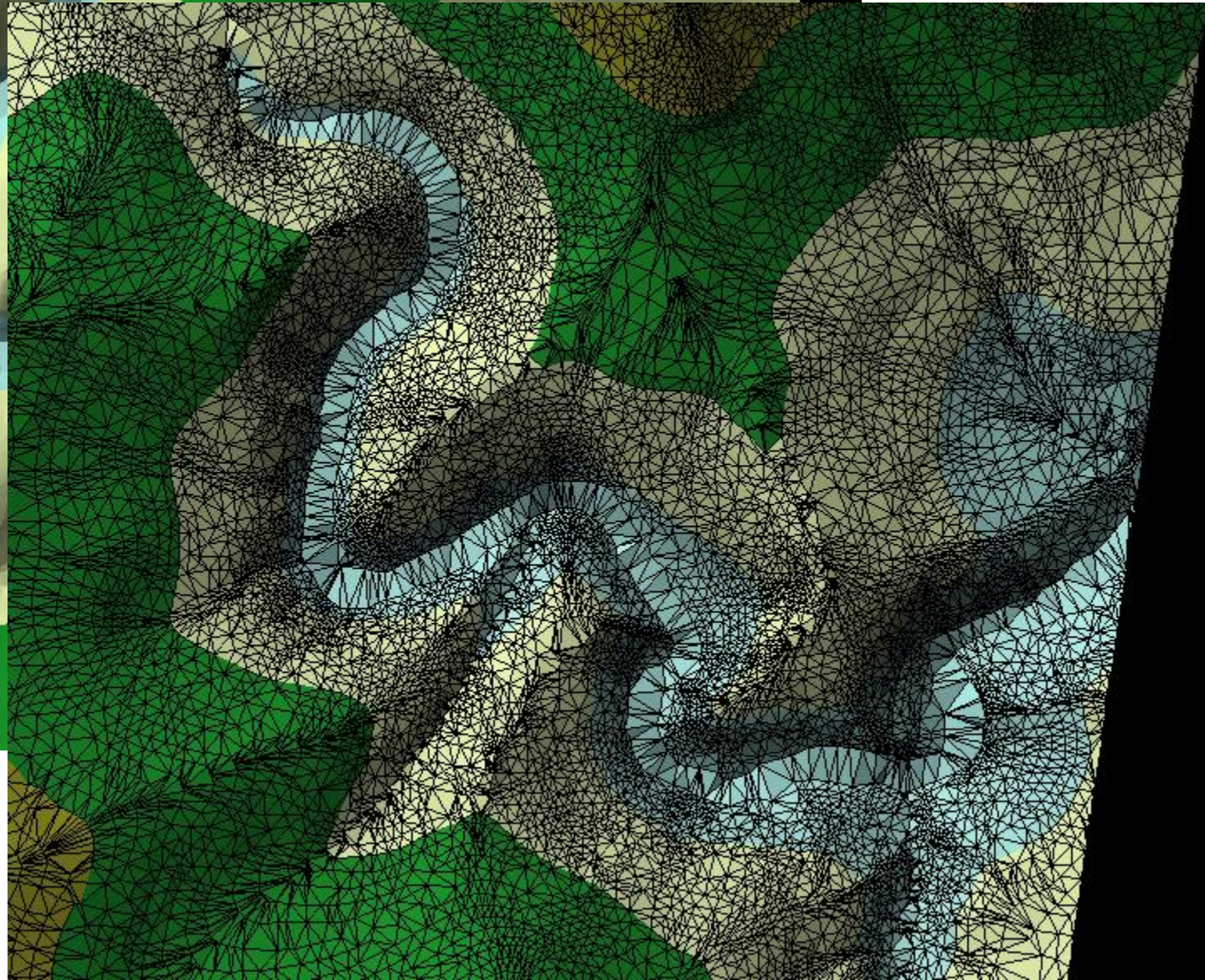
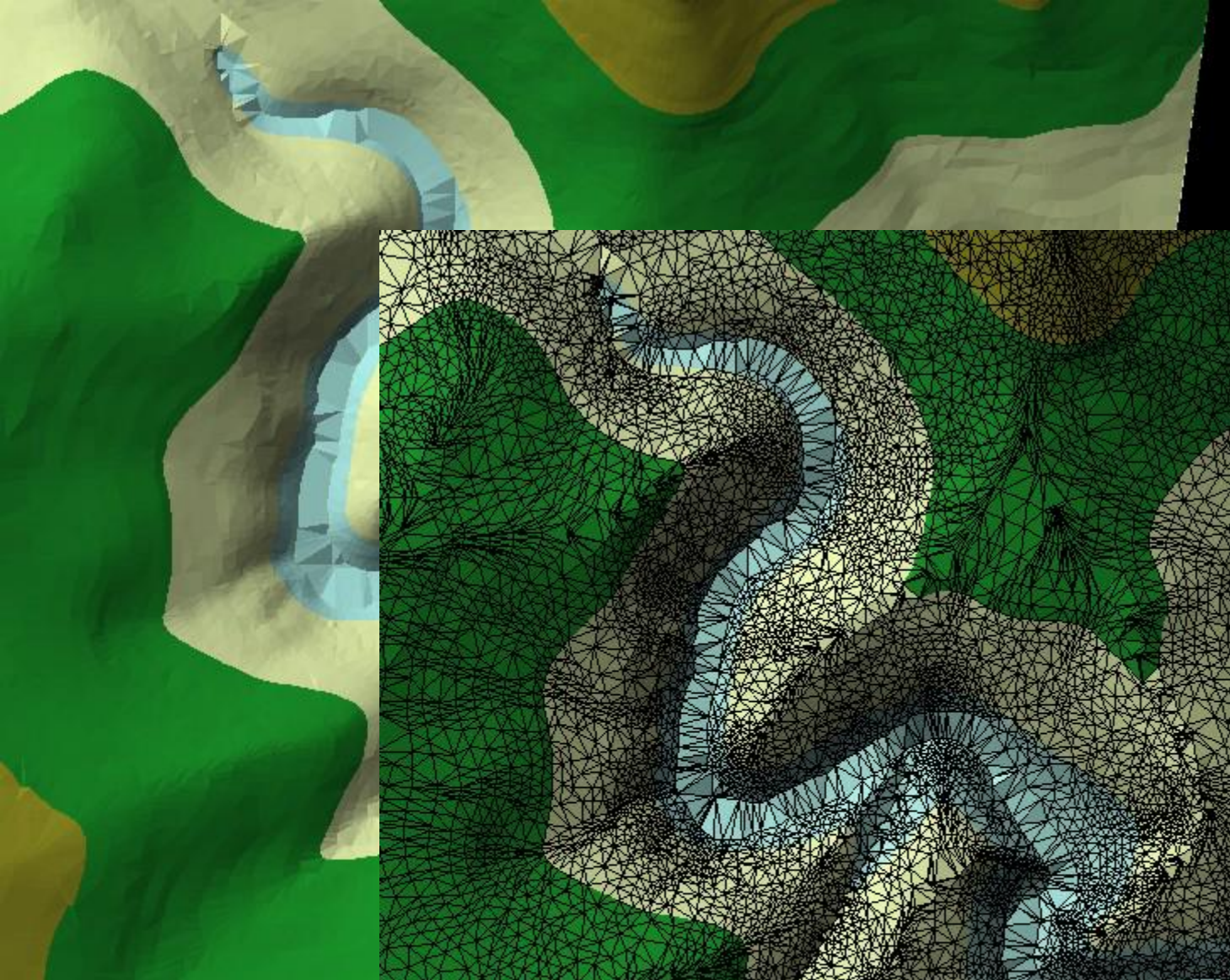

- Každá polygon obsahuje jeden bod vstupního souboru. Každé místo polygonu je blíže k tomuto bodu, než k jakémukoliv dalšímu bodu vstupního souboru.
- Thiesenovy polygony, Voronoi cell (Voroného tesalace) – konstrukce??

Dělení plochy - tesalace Voroného polygony

TIN - porovnání s rastry

+

- **zmenšení objemu uložených údajů při reprezentaci nehomogenních povrchů,**
- **větší přesnost a věrnost pro nehomogenní povrchy**
- **struktura automaticky obsahuje informace o sklonu a směru tohoto sklonu.**
- **kompatibilita s moderními grafickými kartami .**

-

- **složitost datové struktury a tím i algoritmů s ní pracujících.**